

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK YETERLİKLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELERİ

Hasan ŞEKER

Sabahattin DENİZ

İzzet GÖRGEN

Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Araştırma, öğretmen adaylarının arkadaşlarını, okul uygulama öğretmenlerini, kendilerini ve fakülte öğretim elemanlarını öğretmenlik yeterlikleri açısından değerlendirmeleri üzerine odaklanmıştır. Ölçme aracı olarak YÖK'ün Öğretmenlik Uygulaması Değerlendirme Formu'ndaki bazı ölçütlerden yararlanılmıştır. Ölçeğin uyarlanması ve faktör analizi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. 33 soruluk ölçek, araştırmada, öğretmen adaylarının arkadaşlarına, okul uygulama öğretmenlerine ve kendilerine yönelik öğretmenlik yeterlikleri ile ilgili değerlendirmeleri alma amacıyla üç boyutlu olarak uygulanmıştır. Araştırma çalışma grubunu 172 Ortaöğretim Sosyal ve Fen-Matematik Alanlar Eğitimi bölümlerinde öğrenim gören tezsiz yüksek lisans öğretmen adayları oluşturmaktadır. Öğretmen adayları, arkadaşlarını, okul uygulama öğretmenlerini, kendilerini ve fakülte öğretim elemanlarını öğretmenlik niteliklerinde yeterli olarak değerlendirmektedirler. Öğretmen adayları öğretmenlik yeterlikleri açısından bir ölçütte arkadaşının, 8 ölçütte kendisinin ve 18 ölçütte ise okul uygulama öğretmenin daha yeterli olduğu görüşündedirler. Bayan öğretmen adayları erkeklere göre kendilerini, genel olarak daha yeterli değerlendirmektedir.

***Anahtar kelimeler:** Öğretmen yetiştirme, öğretmen yeterlikleri.*

hasan Şeker – sabahattin deniz – izzet grgen

PROSPECTIVE TEACHERS' ASSESSMENT OF TEACHER COMPETENCIES

Hasan ŞEKER

Sabahattin DENİZ

İzzet GÖRGEN

Muğla University, Faculty of Education

This research focuses on prospective teachers' assessment of themselves, mentors and faculty lecturers in terms of teacher competencies. As measurement instrument, Teaching Practice Assessment Form of YK was used. Adaptation of scale and factor analysis were done by the researchers. The scale consisted of 33 items, 3 sub-groups which are teaching competencies of themselves, prospective teachers and mentors. The universe of the research is composed of 172 prospective teachers attending MA without thesis in the field of Secondary School Social and Science - Math. Education. Prospective teachers assess themselves, their friends, mentors and faculty lecturers as competent. Prospective teachers are of the view that they, their friends and mentors are more competent for one item, 8 items and 18 items respectively. Female prospective teachers perceive themselves more competent than male teachers do.

Key Words: Teacher training, teacher competencies.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereği daha önce Millî Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yüksekokul, enstitü, akademi ve fakülteler, 1982'de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında üniversiteler bünyesinde toplanmıştır. 1998-99 eğitim-öğretim yılından itibaren YÖK Başkanlığı tarafından eğitim fakültelerinde yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Bu yapılanmayla ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek daha nitelikli öğretmenler yetiştirme amaçlanmıştır (YÖK, 2004).

Yeniden yapılanma ile; Eğitim fakülteleri bünyesindeki orta öğretim alan öğretmenliği ile ilgili programlar $3,5+1,5=5$ yıllık tezsiz yüksek lisans, Orta öğretim kurumlarına alan öğretmeni yetiştirmek üzere Edebiyat, Fen, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih Coğrafya, İlahiyat Fakülteleri ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu programları ise $4+1,5=5,5$ yıllık tezsiz yüksek lisans düzeyine getirilmiştir (MEB, 2004). Yeni yapılanma ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar öğretmenliği ile Sosyal Alanlar Öğretmenliği bölümleri Enstitüler bünyesinde yürütecekleri tezsiz master programıyla Eğitim Fakültesinin işbirliği ile ilgili alanlarda öğretmen yetiştireceklerdir (YÖK, 1998, 3).

Yeniden yapılanmaya yönelik olumlu ve olumsuz eleştiriler literatürde görülmektedir. Öğretmenlerin Eğitim Fakültelerinde yetiştirilmesi, ilköğretim ve ortaöğretim olarak ayrılmasını olumlu gelişme olarak gören Korkmaz (2004), öğretmenlerin daha iyi yetişebilmesi için bazı derslerin programa dahil edilmesini ve öğretmen yetiştirmeye ilişkin kurumsallaşmış bir modelin olmadığı görüşünü belirtmektedir. Uçan (2001), yeni durumun öğretmenlik eğitiminde yapısal, örgütsel, yönetsel, hukuksal ve akademik kargaşalar doğuracağını belirtmektedir. Ceyhan (2003), Tezsiz Yüksek lisans öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında, öğretmen adaylarının çoğunun programa istemeden girmiş olsa da büyük bir çoğunluğunun programı başarılı, yararlı, geliştirici ve yeterli olarak bitirmektedir. Deniz ve ark., (2003)'nin yaptıkları çalışmada, ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programının, öğretim elemanlarının beklentilerinin yaklaşık % 80 'nin üzerinde karşıladığı belirtilmektedir. Yeniden yapılanmaya olumlu ve olumsuz eleştiriler getiren eğitimciler bulunmakla birlikte yapılanmada özellikle okul deneyimleri ve öğretmenlik uygulaması ders saatlerinin teorik ve uygulamalı olarak artırılması olumlu bir gelişme kabul edilebilir.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

Yüksek öğretimde uygulama yapmanın birçok avantajı bulunmaktadır. Uygulama yaşantıları öğrencilere öğretimle ilgili içerik ve uygulama ile ilgili bilginin sunulmasını ve öğretmen yetiştirme programına daha tutarlı, nitelikli mesleki girdilerin girme güvencesini sağlar (Cope ve Stephen, 2001). Holligan'a (1997) göre sınıf performansı ile eğitimin teorik bilgisi arasında yüksek ilişkiler vardır. Ayrıca, öğretmenlik uygulamaları sırasında, öğrencilerin okul öğretmenleriyle yaptıkları bire bir temas, mevcut sosyal ve entelektüel mesleki kurallara tam bir bağlılık sağlayabilmektedir. Okul deneyimi dersi, öğretmen adaylarının, yalnızca beceri edinimine bir ortam sağlamakla kalmayıp, ayrıca okul uygulamasında öğretmenlerden beklenen kabul edilebilir düşünce ve davranışlara yön vererek, örtük mesleki kuralları edinmelerine de fırsat tanır.

1998 öncesi öğretmen yetiştirme programlarına baktığımızda okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamaları birkaç hafta ile sınırlı bulunmaktaydı. Yeniden yapılanma ile okul uygulamalarının (okul deneyimi I-II ve öğretmenlik uygulaması) ders saatlerinin önemli ölçüde arttığını göstermektedir. Başkan'ın yapmış olduğu çalışmada (2001), “ öğretmen yetiştirme uygulama boyutuna ağırlık verilmesi”, “öğretmen adaylarının uygulama çalışmalarında daha yakından incelenmesi ve değerlendirilmesi ” etkinliklerinde yeniden yapılanma sonrasında, öncesine göre önemli ölçüde farklılıklar görülmektedir.

Öğretmen yetiştiren kurumların birincil amacı “ nitelikli öğretmen” “iyi öğretmen” yetiştirme üzerinedir. “İyi öğretmen” tanımlamalarını incelediğimizde, öğretmenlerin konu yeterlikleri, kişilik özellikleri, öğrenmeyi öğretme becerileri, sınıf yönetimi becerileri, planlama, değerlendirme becerileri, teknolojiyi kullanma, iletişim ve rehberlik becerileri gibi yeterliklere sahip öğretmenlerin istedik öğretmenler oldukları düşünülür. Şüphesiz ki bu yeterlikler listesini uzatmak olasıdır. Öğretmen niteliği ile ilgili olarak iyi öğretmen konusunu iyi öğreten birisi midir? Veya öğretme yeterliklerine sahip olan öğretmen iyi öğretmen midir? Sorularına net yanıtımız olamayacaktır. Korthagen'in (2004) belirttiği gibi “Gerçekten iyi öğretmen kimdir?” sorusu basit bir şekilde tanımlanamaz. Veya yeterlik listesine göre öğretmen niteliğini kestirmenin güçlüğü vardır. Öğretmen davranışları, yeterlikleri, inançları, kişiliği, kimliği bir arada uyum içerisinde olmalıdır.

Öğretmen yeterlikleri'nin ne olacağı veya ne olması gerektiği ile ilgili olarak çok fazla sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları incelendiğinde, (Sünbül, 2001; Lunenberg, 2002; Küçükahmet, 1999; Demirel,1999; Erden, 1998, Sönmez, 2003) öğretmenliğin üç temel yönü

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

(konu alanı- genel kültür- öğretmenlik meslek bilgisi) ile ilgili yeterliklerin yanı sıra öğretmenlik yeterliklerinin temelde mesleki ve kişisel yeterlikler olarak sınıflandırıldığı görülmektedir (Şeker ve ark., 2004). Yeterlik ölçütleri ülkeden ülkeye de değişmekte olduğu da göz önüne alındığında tüm bunları kapsayacak ölçüde ve bir oturumda sorulabilecek öğretmenlik yeterlik ölçeğinin hem hazırlanması hem de uygulaması güç olacaktır. Bu çalışmada, uygulanan ölçek öğretmenlerin eğitim durumlarında öğrenme-öğretme sürecindeki (Planlama, öğretim süreci, sınıf yönetimi ve iletişim) yeterlikleri üzerine odaklanmıştır.

Bu araştırmada, Tezsiz Yüksek Lisans öğretmen adaylarının okul uygulama öğretmenleri, arkadaşları ve kendi öğretmenlik yeterliklerini değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca fakülte'deki öğretim elemanlarını öğretmenlik yeterlikleri açısından ne ölçüde yeterli gördükleri araştırma kapsamındadır.

Araştırma problemi

Öğretmen adaylarının arkadaşlarını, okul uygulama öğretmenlerini, kendilerini ve fakülte öğretim elemanlarını öğretmenlik yeterlikleri açısından nasıl değerlendirdikleri araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Arkadaşlarını öğretmenlik yeterlikleri açısından nasıl değerlendirmektedirler?
2. Okul uygulama öğretmenlerini ne ölçüde yeterli görmekteler?
3. Kendilerini öğretmenlik yeterliklerinde ne ölçüde yeterli görmekteler?
4. Öğretmen adaylarının okul uygulama öğretmenlerini, arkadaşlarını ve kendilerini öğretmenlik yeterlikleri açısından değerlendirmeleri, cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmen adaylarının okul uygulama öğretmenlerini, arkadaşlarını ve kendilerini öğretmenlik yeterlikleri açısından değerlendirmeleri, bölümlerine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğretmen adaylarına göre, fakülte öğretim elemanları öğretim sürecinde, hangi öğretmenlik yeterlik ölçütlerine daha az yer vermektedirler?

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

Yöntem

Araştırmada durum tespitine yönelik olarak survey yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2003-2004 Eğitim- Öğretim yılında Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Sosyal Bilimler ve Fen Bilimleri Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Yedi bölümde (Tarih, Felsefe, Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji) öğrenim gören toplam 172 öğrencinin 90'ı kız (%52.3), 82'si ise (%47.7) erkek Tezsiz Yüksek Lisans öğretmen adayıdır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Şeker ve ark. (2004)'nın geliştirmiş oldukları 33 soruluk ölçek uygulanmıştır. Ölçekteki sorular, öğretmenlerin sınıf atmosferinde öğrenme-öğretme süreci ile ilgili yeterlikleri kapsamaktadır. Ölçeğin alfa güvenirliği 0. 9169, iki yarı güvenirliği ise 0.88 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen yeterlikleri ölçeği geliştirme çalışmasında, YÖK 'ün öğretmenlik uygulaması değerlendirme formu'ndaki ölçütlerden yararlanılmıştır. Öğrenci tepkileri “yeterli”, “kısmen” “yetersiz” şeklinde üçlü ölçek niteliğindedir. Çalışmada, yeterli (3 puan), Kısmen yeterli (2 Puan), Yetersiz ise (1 Puan)'la puanlanmıştır.

Ölçek bu araştırmada üç boyutlu olarak kullanılmıştır (Bakınız Tablo 2). Okul uygulamalarına yönelik olarak birinci boyutta öğretmen adayının, uygulama okullarına birlikte gittiği arkadaşlarından öğretmenlik yeterlikleri açısından “en iyi” olarak değerlendirdiği bir arkadaşını; ikinci boyutta okul uygulama öğretmenini; son boyutta ise adayın kendi öğretmenlik yeterliklerini değerlendirmesi istenmektedir. Ayrıca öğretmenlik yeterlik ölçütlerinden hangilerine tezsiz yüksek lisans öğrenimi boyunca yeterince yer verilmediğine ilişkin görüşleri açık uçlu soru ile alınmıştır. Araştırma örnekleminde boyutların alfa güvenirlikleri hesaplanmıştır. Birinci boyutun güvenirliği“en iyi” olarak değerlendirdiği bir arkadaş boyutunda) 0.90, ikinci boyutun güvenirliği (okul uygulama öğretmeni) 0.94, üçüncü boyutun güvenirliği (kendini öğretmenlik yeterlikleri) 0.89 olarak hesaplanmıştır.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

Verilerin Analizi

Veriler frekans, yüzdeler, ortalamalar arasındaki farkın test edilmesinde t testi ile analiz edilip tablolaştırılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Öğretmen adaylarının arkadaşlarını, okul uygulama öğretmenlerini, kendilerini öğretmenlik yeterlikleri açısından ne ölçüde yeterli görmekte oldukları incelenmiştir. Öğretmen adaylarından okul uygulamalarında en iyi durumda olan bir arkadaşını, okul uygulama öğretmenini ve kendini öğretmenlik yeterlikleri ölçütlerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular Tablo 1 ve Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Okul Uygulamalarında En İyi Durumda Olan Bir Arkadaşını, Okul Uygulama Öğretmenini ve Kendini Dikkate Alarak Öğretmenlik Nitelikleri Ölçütlerine Göre Değerlendirmeleri

	Arkadaşı	Okul Uygulama Öğretmenleri	Kendisi
n	171	172	172
Ortalama	2,41	2,49	2,49
En düşük puan	1,54	1,00	1,79
En yüksek puan	3,00	3,00	3,00

Tablo 1’deki bulgulara göre öğretmenlik nitelikleri ile ilgili 33 soruluk ölçekte sorulara verilen tepkiler yetersiz ise 1, kısmen yeterli ise 2, yeterli ise 3 puanla nota çevrilmiştir. Öğretmen adayı okul uygulama arkadaşlarını öğretmen nitelikleri açısından üç üzerinden ortalama 2.41 derecede yeterli görmektedirler. En yeterli olarak gördükleri arkadaşlarına verdikleri puan 1.54 ile 3 arasında değişmektedir. Verilen puanların frekans ve toplam yüzdeleri incelendiğinde öğretmen adaylarının sadece % 9.4’ü arkadaşlarını 2 puanın altında değerlendirdikleri görülmektedir. Başka bir ifade ile öğretmen adaylarının yaklaşık % 90’ı arkadaşlarını ortalamanın üzerinde yeterli görmektedirler.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

Öğretmen adayları okul uygulama öğretmenlerini üç üzerinden ortalama 2.49 derecede yeterli görmekte-dirler. En yeterli olarak gördükleri okul uygulama öğretmenlerine verdikleri puan 1 ile 3 arasında değişmektedir. Verilen puanların frekans ve toplam yüzdeleri incelendiğinde öğretmen adaylarının sadece %11.6'sı okul uygulama öğretmenlerini öğretmenlik yeterlikleri açısından 2 puanın altında değerlendirdikleri görülmektedir. Başka bir ifade ile öğretmen adaylarının yaklaşık % 88'i okul uygulama öğretmenlerini ortalamanın üzerinde yeterli görmekte-dirler.

Öğretmen adayları okul uygulamalarında öğretmenlik yeterlikleri açısından kendilerini üç üzerinden ortalama 2.49 derecede yeterli görmekte-dirler. Kendilerine öğretmenlik yeterlikleri ile ilgili verdikleri puan 1.79 ile 3 arasında değişmektedir. Verilen puanların frekans ve toplam yüzdeleri incelendiğinde Öğretmen adayları sadece % 3.5'i kendilerini 2 puanın altında değerlendirdikleri görülmektedir. Başka bir ifade ile Öğretmen adaylarını yaklaşık % 96'sı kendilerini ortalamanın üzerinde (üç üzerinden iki puanın üzerinde) yeterli görmekte-dirler.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, öğretmen adayları arkadaşlarını, okul uygulama öğretmenlerini ve kendilerini öğretmenlik yeterlikleri açısından yeterli olarak algılamaktadırlar. Tezsiz yüksek lisans öğretmen adayları 33 yeterlik ölçütünün 8'inde kendilerini okul uygulama öğretmeni ve arkadaşlarına göre daha yeterli görmekte-dir. Bu yeterlikler şunlardır:

- Amaç ve hedef davranışları açık bir biçimde ifade etme
- Hedef davranışları uygun yöntem ve teknikleri belirleme
- Uygun araç-gereç ve materyal seçme ve hazırlama
- Derse uygun bir giriş yapma
- Derse ilgi ve dikkati çekme
- Demokratik bir öğrenme ortamı sağlama
- Övgü ve tavr alma davranışlarının kullanma
- Öğrencileri ilgi ile dinleme

Öğretmen adayları bir ölçütte (ders planını açık, anlaşılır ve düzenli biçimde yazma) en iyi olarak değerlendirdiği arkadaşını kendisinden daha yeterli olarak değerlendirmektedirler.

Öğretmen adayları, tablo'2 deki 18 yeterlik ölçütünde okul uygulama öğretmenlerini” kendisinden ve arkadaşlarından daha yeterli olarak değerlendirmektedirler.

Ö Ğ R E T M E N L İ K Y E T E R L İ K L E R İ

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

Tablo 2. Öğretmenlik Yeterlikleri İle İlgili Genel Değerlendirme

ÖLÇÜTLER	Okul Uygulama Öğretmeni (%)			Arkadaşı (%)			Kendisi (%)		
	Yeterli	Kısmen	Yetersiz	Yeterli	Kısmen	Yetersiz	Yeterli	Kısmen	Yetersiz
1.Konu ile ilgili temel ilke ve kavramları bilme	88	11	1	61	36	3	63	36	1
2.Konuda geçen temel ilke ve kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirme	79	19	2	53	44	3	62	38	-
3.Konunun gerektirdiği sözel ve görsel dili (şekil, şema, grafik, formül vb.) uygun biçimde kullanma	61	30	9	53	37	10	54	44	2
4.Konu ile alanın diğer konularını ilişkilendirme	71	21	8	43	44	13	53	42	5
5.Öğrencilerde yanlış gelişmiş kavramları belirleme	49	37	14	27	52	21	39	48	13
6.Öğrenci sorularına uygun ve yeterli yanıtlar oluşturma	68	26	6	45	49	6	54	46	-
7.Öğrenme ortamının güvenliğini sağlama	70	22	8	46	44	10	59	37	4
8.Ders planını açık, anlaşılır ve düzenli biçimde yazma	51	31	18	69	26	5	68	29	3
9.Amaç ve hedef davranışları açık bir biçimde ifade etme	53	28	19	60	34	16	67	29	4
10.Hedef davranışları uygun yöntem ve teknikleri belirleme	46	34	20	44	51	5	53	44	3
11.Uygun araç-gereç ve materyal seçme ve hazırlama	33	30	37	44	44	12	46	47	7
12.Hedef davranışlara uygun değerlendirme biçimleri belirleme	58	32	10	38	55	7	44	49	7
13.Konuyu önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirme	78	15	7	55	39	6	63	35	12
14.Çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini uygun biçimde kullanma	44	38	18	44	52	4	45	51	4
15.Zamanı verimli kullanma	69	21	10	47	44	9	45	46	9
16.Öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme	25	45	30	18	53	39	20	52	38
17.Öğretim araç-gereç ve materyalini sınıf düzeyine uygun biçimde kullanma	43	29	38	41	46	13	43	50	7
18.Özetleme ve uygun dönütler verme	72	22	6	62	34	4	71	27	2
19.Konuyu yaşamla ilişkilendirme	70	21	9	56	36	8	62	29	9
20.Hedef davranışlarına ulaşma düzeyini değerlendirme	53	37	10	42	48	10	41	51	8
21.Derse uygun bir giriş yapma	70	24	6	70	28	2	78	21	1
22.Derse ilgi ve dikkati çekme	61	31	8	64	33	3	70	27	3
23.Demokratik bir öğrenme ortamı sağlama	59	32	9	64	32	4	72	27	1
24.Derse ilgi ve güdünün sürekliliğini sağlama	43	41	16	34	57	9	36	56	8
25.Kesinti ve engellemelere karşı uygun önlemler alma	56	35	9	32	49	19	37	53	10
26.Övgü ve tavır alma davranışlarının kullanma	57	28	15	52	40	8	61	35	4
27.Dersi toparlama	78	16	6	56	39	5	57	39	4
28.Öğrencileri sınıftan çıkarmaya hazırlama	52	26	22	39	44	17	43	40	17
29.Anlaşılır açıklamalar ve yönergeler verme	71	21	8	51	41	8	54	41	5
30.Konuya uygun düşündürücü sorular sorma	64	27	9	48	43	9	53	43	4
31.Ses tonunu etkili biçimde kullanma	76	15	9	49	38	13	65	24	11
32.Öğrencileri ilgi ile dinleme	70	23	7	77	22	1	81	18	1
33.Sözel dili ve beden dilini etkili biçimde kullanma	64	28	8	50	41	9	58	38	4

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

Öğretmen adayları, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini uygun biçimde kullanma, öğretim araç-gereç ve materyalini sınıf düzeyine uygun biçimde kullanma, derse ilgi ve güdünün sürekliliğini sağlama, kesinti ve engellemelere karşı uygun önlemler alma ve öğrencileri sınıftan çıkarmaya hazırlama ölçütlerinde arkadaşını, okul uygulama öğretmenini ve kendisini kısmen yeterli görmektedir.

Öğretmen adayları genel olarak okul uygulama öğretmenlerini daha yeterli algılamaktadır. Ancak öğretmen adayları, öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme ölçütünde arkadaşını, okul uygulama öğretmenini ve kendisini yeterli görmemektedir.

Öğretmen Adayının Öğretmenlik Yeterlik Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı:

Öğretmen adaylarının arkadaşını, okul uygulama öğretmenini ve kendilerini öğretmenlik yeterliklerini değerlendirmelerinin, cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı ile ilgili bulgular Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlik Yeterliklerinin Cinsiyete Göre Farklılığı

Grup	Cinsiyet						t	p
	Kadın			Erkek				
	N	X	S	N	X	S		
Öğretmen adayının arkadaşı	89	80.48	9.58	82	78.24	10.60	1.45	0.148
Okul uygulama öğretmeni	89	82.56	12.67	82	81.53	12.20	0.54	0.588
Kendisi	89	83.63	8.38	82	80.77	9.29	2.12	0.035

Tablo 3’deki verilere göre öğretmen adaylarının okul uygulamalarında “en iyi” olarak gördükleri arkadaşına bayan öğrenciler ortalama yaklaşık 80 puan, erkek öğrenciler ise 78 puan vermişlerdir. Ortalamalar arasındaki fark t istatistiği ile analiz edilmiş fark istatistiksel olarak önemsiz çıkmıştır ($t=1.45$ $p>0.05$). Bu bulgu ile öğrencilerin arkadaşlarının öğretmenlik yeterliklerine ilişkin yaptıkları değerlendirmede cinsiyetin fark yaratmadığı söylenebilir.

Bulgulara göre, öğretmen adaylarının okul uygulamalarında okul uygulama öğretmenine bayan öğrenciler ortalama yaklaşık 82 puan, erkek öğrenciler ise 81 puan vermişlerdir. Ortalamalar arasındaki fark t istatistiği ile analiz edilmiş fark istatistiksel olarak önemsiz çıkmıştır ($t=0.54$ $p>0.05$). Bu

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

bulgu ile öğrencilerin yaptıkları değerlendirmede cinsiyetin fark yaratmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının okul uygulamalarında kendilerini öğretmenlik yeterlikleri açısından değerlendirmeleri bulunmaktadır. Bulgulara göre bayan öğrenciler ortalama yaklaşık 84 puan, erkek öğrenciler ise 81 puan vermişlerdir. Ortalamalar arasındaki fark t istatistiği ile analiz edilmiş fark istatistiksel olarak bayan öğrencilerin lehine önemli görülmektedir ($t=2.12$ $p < 0.05$). Bu bulgu ile öğrencilerin yaptıkları değerlendirmede cinsiyetin fark yarattığı söylenebilir.

Öğretmenlik Yeterliklerinin Bölümlerine Göre Farklılığı :

Öğretmen adaylarının arkadaşını, okul uygulama öğretmenini ve kendilerini öğretmenlik yeterliklerini değerlendirmeleri, öğrenim gördükleri bölümlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili bulgular Tablo 4'te görülmektedir

Tablo 4. Arkadaşlarına Verilen Toplam Yeterlik Puanının Bölümlerine Göre Farklılıkları

Grup	Bölümler						t	p
	Fen_Matematik			Sosyal				
	N	X	S	N	X	S		
Öğretmen adayının arkadaşı	89	79.46	9.87	83	79.35	10.44	0.07	0.944
Okul uygulama öğretmeni	89	81.68	11.38	83	82.50	13.51	-.43	0.667
Kendisi	89	81.35	8.93	83	83.25	8.84	-.40	0.162

Tablo 4'teki verilere göre Sosyal ve Matematik- Fen alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının arkadaşlarının öğretmenlik yeterliklerine ilişkin görüşleri arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş, her iki alanda da ortalamalar yaklaşık 79 olarak bulunmuştur. Bu bulguya göre arkadaşlarına verdikleri yeterlik puanlarının bölümlere göre farklılaşmadığı söylenebilir ($t= 0.07$ $p>0.05$).

Verilere göre Sosyal ve Matematik-Fen alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının okul uygulama öğretmenlerinin öğretmenlik

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görgen

yeterliklerine ilişkin görüşleri arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş, her iki alanda da ortalamalar yaklaşık 82 olarak bulunmuştur. Bu bulguya göre uygulama öğretmenlerine verdikleri yeterlik puanlarının bölümlere göre farklılaşmadığı söylenebilir ($t = -0.43$ $p > 0.05$)

Sosyal ve Matematik- Fen alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının kendilerini öğretmenlik yeterlik ölçütlerine göre değerlendirmelerinde bölümlerine göre fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Fen-Matematik alanında öğrenim gören öğrenciler kendilerini yaklaşık 81, Sosyal alandakiler ise 83 puanlık ortalama yeterlikte görmektedirler. Bu bulguya göre öğrencilerin kendilerine verdikleri öğretmenlik yeterlik puanlarının bölümlere göre farklılaşmadığı söylenebilir ($t = -1.40$ $p > 0.05$).

Fakülte Öğretim Elemanlarının Öğretim Sürecinde, Öğretmenlik Yeterlik Ölçütlerine Yer Vermeleri:

Öğretmen adaylarının hangi öğretmenlik yeterlik ölçütlerinde fakülte öğretim elemanlarını daha az yeterli gördükleri, herhangi bir sayı sınırlandırmasına gitmeden ölçüt numaralarını yazarak belirtmeleri istenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5’te Ortaöğretim Sosyal ve Fen-Matematik Alanlar Eğitimi tezsiz yüksek lisans öğretmen adayları Eğitim Fakültesinde öğretmenlik yeterlik ölçütlerinden hangi ya da hangilerine yeterince yer verilmediği sorusuna verdikleri tepkiler bulunmaktadır. Örnekleme bulunan 172 öğretmen adayı ölçütlerle ilgili olarak toplam 437 tepki vermiştir. Tablo genel olarak incelendiğinde öğretmen adayı öğrenciler yaklaşık % 1 ile % 11 arasında değişen oranlarda öğretmenlik yeterlik ölçütlerine Fakülte öğretim elemanlarınca yeterince yer verilmediği görüşündedir. Öğretmenlik yeterlik ölçütlerinden en çok “Öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme” % 10.53, “Sözel dili ve beden dilini etkili biçimde kullanma” % 6.86, “Demokratik bir öğrenme ortamı sağlama” % 6.18, “Öğrencilerde yanlış gelişmiş kavramları belirleme” % 4.58, “Derse ilgi ve güdünün sürekliliğini sağlama” % 4.12 ölçütlerine belirtilen oranlarda fakülte öğretim elemanlarının yeterince yer vermedikleri görüşündedirler.

Öğretmen adayları, “Konuda geçen temel ilke ve kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirme”, “Dersi toparlama”, “Anlaşılır açıklamalar ve yönergeler verme”, “Derse uygun bir giriş yapma”, “Hedef davranışlarına ulaşma düzeyini değerlendirme” ve “Ders planını açık, anlaşılır ve düzenli biçimde yazma” ölçütlerinde fakülte öğretim elemanlarını diğer ölçütlere oranla daha yeterli oldukları görüşündedirler.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının, Fakülte Öğretim Elemanlarının Öğretim Sürecinde, Hangi Öğretmenlik Yeterlik Ölçütlerine Daha Az Yer Verdiklerine İlişkin Görüşleri

YETERLİK ÖLÇÜTLERİ VE YETERSİZ BULMA YÜZDESİ	f %
1. Konu ile ilgili temel ilke ve kavramları bilme	7 1.60
2. Konuda geçen temel ilke ve kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirme	4 0.91
3. Konunun gerektirdiği sözel ve görsel dili (şekil, şema, grafik, formül vb.) uygun biçimde kullanma	11 2.52
4. Konu ile alanın diğer konularını ilişkilendirme	10 2.29
5. Öğrencilerde yanlış gelişmiş kavramları belirleme	20 4.58
6. Öğrenci sorularına uygun ve yeterli yanıtlar oluşturma	13 2.97
7. Öğrenme ortamının güvenliğini sağlama	6 1.37
8. Ders planını açık, anlaşılır ve düzenli biçimde yazma	6 1.37
9. Amaç ve hedef davranışları açık bir biçimde ifade etme	10 2.29
10. Hedef davranışları uygun yöntem ve teknikleri belirleme	13 2.97
11. Uygun araç-gereç ve materyal seçme ve hazırlama	16 3.66
12. Hedef davranışlara uygun değerlendirme biçimleri belirleme	15 3.43
13. Konuyu önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirme	10 2.29
14. Çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini uygun biçimde kullanma	15 3.43
15. Zamani verimli kullanma	17 3.89
16. Öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme	46 10.53
17. Öğretim araç-gereç ve materyalini sınıf düzeyine uygun biçimde kullanma	12 2.75
18. Özetleme ve uygun dönütler verme	9 2.10
19. Konuyu yaşamla ilişkilendirme	15 3.43
20. Hedef davranışlarına ulaşma düzeyini değerlendirme	6 1.37
21. Derse uygun bir giriş yapma	6 1.37
22. Derse ilgi ve dikkati çekme	12 2.75
23. Demokratik bir öğrenme ortamı sağlama	27 6.18
24. Derse ilgi ve güdünün sürekliliğini sağlama	18 4.12
25. Kesinti ve engellemelere karşı uygun önlemler alma	15 3.43
26. Övgü ve tavrı alma davranışlarının kullanma	14 3.20
27. Dersi toparlama	4 0.92
28. Öğrencileri sınıftan çıkarmaya hazırlama	14 3.20
29. Anlaşılır açıklamalar ve yönergeler verme	4 0.92
30. Konuya uygun düşündürücü sorular sorma	10 2.29
31. Ses tonunu etkili biçimde kullanma	11 2.52
32. Öğrencileri ilgi ile dinleme	11 2.52
33. Sözel dili ve beden dilini etkili biçimde kullanma	30 6.86

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

SONUÇ VE TARTIŞMA

Genel olarak öğretmen adayları kendilerini, okul uygulama öğretmenlerini ve arkadaşlarını öğretmenlik yeterliliklerinde yeterli görmekte. Bayan öğretmen adayları, erkeklere göre kendilerini öğretmenlik yeterliliklerinde daha iyi algılamaktadır. Ortaöğretim Sosyal veya Fen-Matematik alanlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik yeterlik değerlendirmeleri arasında fark görülmemektedir. Her iki alanda öğrenim gören öğretmen adayları öğretmenlik yeterliliklerinde olumlu değerlendirmelerine sahiptir. Her iki alandaki öğretmen adayları, genel olarak öğretmenlik yeterlik ölçütleri kapsamında fakülte öğretim elemanlarını yeterli olarak algılamaktadırlar. “Konuda geçen temel ilke ve kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirme”, “Dersi toplama”, “Anlaşılır açıklamalar ve yönergeler verme”, “Derse uygun bir giriş yapma”, “Hedef davranışlarına ulaşma düzeyini değerlendirme” ve “Ders planını açık, anlaşılır ve düzenli biçimde yazma” ölçütlerinde fakülte öğretim elemanlarını daha yeterli oldukları görüşündedirler. Öğretmen adayları, “Öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme”, “Sözel dili ve beden dilini etkili biçimde kullanma”, “Demokratik bir öğrenme ortamı sağlama” ölçütlerinin, diğer ölçütlere göre fakülte öğretim elemanlarınca daha az yer verildiği görüşündedir.

Öğretmen adaylarının kendilerini öğretmenlik yeterlilikleri açısından yeterli olarak algılamaları gelecekte de yeterli olacağı konusundaki beklentiyi arttırmaktadır. Diğer yandan performansta başarısızlık algısı yetkinlik inançlarını azaltmakta ve performansın gelecekte de yetersiz olacağı beklentisini oluşturmaktadır (Atıcı, 2001). Öğretmen adaylarının uygulama süreci içerisindeki uygulama öğretmenlerini genel olarak yeterli görmeleri hem gelecekte “iyi bir öğretmen” potansiyelini kendilerinde görmelerine hem de öğretmen yeterliliklerine ilişkin özgüvenleri geleceğin öğretmen adayı profili açısından umut verici gelişme olduğu düşünülür. Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamalarında öğretmen adaylarının edinmiş oldukları deneyimler, başka bir ifade ile öğretim pratikleri, onların mesleki başarılarına yansıtılabilecektir. Şüphesiz ki öğretim pratikleri, öğrencilerin öğretmen yetkinliğini (self-efficacy) geliştirmelerine olanak tanır (Yeung ve Watkins, 2000). Öğretmenin yetkinliği, yapılan öğretim pratikleri ve yüksek yetkinlik inançları ile ilişkilidir (Rimn-Kaufman, Sara ve Sawyer, 2004). Okul uygulamalarındaki öğretmen adaylarının deneyimlerinin niteliği, öğretmen adaylarının kendilerine olan güvenlerinde ve öz saygılarını arttırmada, uygulama öğretmenlerinin (danışmanlığın) etkili

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

oluşuna, danışman ile olan ilişkilere dayanan duygusal durumlarına bağlıdır (Stephenson, 1995, Akt: Hayes, 2001).

Araştırma bulgularına göre “öğretimi bireysel farklılıklara göre sürdürme” ölçütünde yeterlik düzeyi diğer ölçütlere göre dezavantajlı görülmektedir. Yüksek lisans programlarında bireysel öğretim veya öğretimin bireyselleştirilmesi konularına teori ve pratik çalışmalara daha fazla yer verilebilir.

Öğretmen adaylarının kendilerini okul uygulama öğretmenlerine göre bazı ölçütlerde daha yeterli gördükleri incelendiğinde, bu ölçütlerin genelde Öğretimi Planlama ve Değerlendirme ile Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum, bu ders süreçlerinin niteliği ilgili olumlu dönütler sağlamaktadır. Öğretmen yetiştirme ile ilgili benzer araştırmalar öğretmen yetiştiren fakültelerde yapılarak öğretmen yetiştirme sistemine girdiler olarak sunulmalıdır.

Bulgulara göre uygulama okullarında “uygun araç-gereç seçme ve hazırlama”, “öğretim araç-gereç ve materyallerini sınıf düzeyine uygun bir biçimde kullanma”, “öğretimin bireyselleştirilmesi” gibi ölçütlerle ilgili konularda uygulama öğretmenlerine hizmet -içi seminerler veya bilgilendirme toplantıları yapılarak Fakülte-Okul işbirliği daha işlevsel hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Atıcı, M.(2001). Öğretmen yetkinliği. Ankara: *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*.Bahar. Sayı 26. s.195-209.
- Baksan, G.A. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. Ankara: *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*.Sayı: 20. s.16-25.
- Ceyhan, A.A. (2003). Tezsiz yüksek lisans programındaki öğretmen adaylarının devam ettikleri programa ve öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşler. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 13, Sayı: 2. s.43-58.
- Cope, P. Ve Stephen, C. (2001). A role for practising teachers in initial teacher education. *Teaching and Teacher Education* . Vol.17 . p.913–924
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Ankara: PEGEMA yayıncılık.

hasan şeker – sabahattin deniz – izzet görge

- Deniz,S.; Görge,İ. Ve Şahin, N. (2003). Tezsiz yüksek lisans programına dayalı öğretmen yetiştirme sistemine ilişkin öğretmen adayları ve öğretim elemanlarının görüşleri. İzmir:DEÜ Eğitimde Bilime Katkı Lisansüstü Eğitim Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri. S.27.
- Erden,M. (1998) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: ALKIM yayınları.
- Hayes, D. (2001). The impact of mentoring and tutoring on student primary teachers' achievements: a case study. *Mentoring & Tutoring* Vol. 9, No. 1. p.5-21.
- Holligan, C. (1997). Theory in initial teacher education: students' perspectives on its utility a case study. *British Educational Research Journal*. Vol.23(4) . p.533 – 551.
- MEB(2004).Temel eğitime destek projesi "öğretmen eğitimi bileşeni" öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri taslağı. <http://oyegm.meb.gov.tr/yet/> adresinden 14 Temmuz 2004'de alınmıştır.
- Korkmaz, A. (2004). Son öğretmen yetiştirme modeli. Ankara: *Gazi Üniversitesi XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*. Cilt-1. s.467-485.
- Korthagen,F.A.J (2004).In Search of good teachers: towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*. Vol.20. p.77-97.
- Küçükahmet,L. (1999) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Ed.Küçükahmet,L.) İstanbul:Alkım Yayınevi.
- Lunenberg,M. (2002). Designing a curriculum for teacher educators. *European Journal of Teacher Education*, Vol.25 no. 2(3). p. 264-277.
- Rimn-Kaufman, S.; Sara,E. Ve Sawyer,B. (2004). Primary grade teachers self-efficacy belief, attitudes towards teaching, and discipline and teaching practice priorities in relation to the responsive classroom approach. *Elementary School Journal*. Vol.104(4), p.321-342.
- Sönmez,V. (2003). Eğitimin Tarihsel Temelleri. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (Ed. Sönmez,V.).Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stephenson, J. (1995). Significant others: the primary student view of practice in schools. *Educational Studies*, Vol.21(3). (323–335).
- Sünbül,A.M. (2001). Bir meslek olarak öğretmenlik. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* (Ed. Demirel,Ö ve Kaya,Z.) Ankara: PEGEMA yayıncılık. s.223-254.
- Şeker,H; Deniz,S. ve Görge, İ. (2004). Öğretmen yeterlikleri ölçeği. Ankara: *Milli Eğitim*. Yıl 32, Sayı 164. s. 105-118.

hasan Şeker – sabahattin deniz – izzet grgen

Uçan, A. (2001). Milli Eğitim Bakanlığı đretmen Yetiştirme Genel Müdürlüđü. *đretmen Yetiştirme ve Eğitimde Toplam Kalite Paneli*. Ankara.

Yeung,K. Ve Watkins,D.(2000). Hong kong teachers' personal construction of teaching efficacy. *Educational Psychology*. Vol.20(2). p.213-236.

YK (1998). *Eğitim Fakültelerindeki đretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*. Ankara.

YK(2004).đretmen eğitiminde kalite. <http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/ogretmen.htm>. adresinden 10 Haziran 2004' de alınmıştır.

İletifim

Hasan ŞEKER

Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü Kötekli/MUğLA

E-posta: hseker@mu.edu.tr